

بررسی جرم اهانت به مقدّسات مذهبی در قوانین موضوعه و متون فقهی

سعید مرجانی

دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خرم‌آباد

■ جرم اهانت به مقدّسات مذهبی در گذشته در قانون مجازات عمومی و نیز قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۷ پیش بینی نشده بود. تا این که در سال ۱۳۷۵ با تصویب کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی با عنوان «تعزیرات و مجازات های بازدارنده»، جرم مذکور در ماده (۵۱۳) موجودیت قانونی یافت. البته پیش از این در برخی قوانین مطبوعاتی قبل از انقلاب و نیز در لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۵۸ و قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ به مقوله ی اهانت به مقدّسات مذهبی به عنوان یک «جرم مطبوعاتی» پرداخته شده بود. پایه و اساس دین اسلام مقدّسات آن است و سرپوشه همه مقدّسات، ذات اقدس الهی می باشد. بنابراین تقدّس قرآن مجید، پیامبرگرامی اسلام (ص)، انبیاء، عظام، ائمه اطهار (ع) و صدیقه طاهره (س) نشأت گرفته از فدای قدّوس می باشد. اسلام نه تنها اهانت به مقدّسات خود را امری نكوهیده و مستحق مجازات دانسته بلکه خداوند متعال در آیه (۱۰۸) سوره مانده بر عدم اهانت به مقدّسات مشرکان چنین تأکید نموده است: «و شما مؤمنان! به آنچه مشرکان غیر از خدا می خوانند دشنام ندهید تا مبدا آنها از روی ظلم و بهالت خدا را دشنام دهند.» متأسفانه در سال های اخیر، اهانت به مقدّسات اسلام تشدید گردیده و پاسفگویی به این مرمّت شکنی ها هم در موزه قانون گذاری و هم در موزه نظری امری ضروری به نظر می رسد. در این مقاله با توجه به ریشه فقهی جرم مذکور، ابتدا به اجمال از بعد فقهی آن را مورد بررسی قرار داده و سپس با تفصیل بیشتری از بعد مقهوقی مورد مذاقه قرار می گیرد. ■

■ واژگان کلیدی: اهانت، مقدّسات مذهبی، عناصر متشکله جرم، قانون، فقه

ژوئیه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژه شناسی: در این مقاله برخی از واژه ها نظیر «اهانت»، «سب» و «مقدّسات» نسبت به سایر کلمات از کاربرد بیشتری برخوردار می باشند؛ بنابراین ضرورت دارد ابتدا به بررسی معنی لغوی و اصطلاحی این کلمات بپردازیم.

الف) اهانت: در لغت به معنای «خوار شمردن، خفیف کردن، سبک داشتن و سست کردن»^(۱) می باشد. در تعریف اصطلاحی اهانت نیز آمده است: «نسبت دادن هر امر وهن آور اعم از دروغ یا راست، به هر وسیله و طریقه ای که باشد یا انجام هر فعل یا ترک فعلی که از نظر عرف و عادت موجب کسر شأن یا باعث تحفیف و پست شدن طرف گردد.»^(۲)

ب) سب: در لغت به معنای «دشنام دادن و لعن»^(۳) می باشد. صاحب بحار الانوار در تعریف اصطلاحی سب می نویسد: «وفی اصطلاح الفقهاء، هو السبّ الذی لم یکن قذفاً بالزنا و نحوه کقولک یا شارب الخمر أو یا اکل الربا أو یا ملعون... أو یا فاجر و أمثال ذلك ممّا یتضمّن استخفافاً و اهانه.»^(۴)

ج) مقدّسات: در برخی از لغت نامه های فارسی کلمه «مقدّس» چنین تعریف شده است:

«پاک، پاکیزه و منزّه، مرد خدا که از منهیات بپرهیزد، آنچه از نظر دینی مورد توجه و تقدیس قرار گیرد.»^(۵) معنای اصطلاحی مقدّسات به معنای لغوی آن نزدیک بوده و آن عبارت است از: ذات باری تعالی، قرآن کریم، و تمامی اشخاص، مکان ها و زمان هایی که از هر گونه ناپاکی منزّه بوده و رعایت حرمت آن ها ضرورت دارد.

مبانی فقهی جرم اهانت به مقدّسات مذهبی در اینجا به اختصار به تبیین ادله چهارگانه استنباط احکام اسلامی در رابطه با جرم اهانت به مقدّسات مذهبی پرداخته می شود.

الف) کتاب (قرآن مجید): در آیات متعددی اهانت به خداوند متعال، رسول اکرم (ص) و دین اسلام ممنوع اعلام گردیده و به اهانت کنندگان وعده عذاب الهی داده شده است؛ بعنوان مثال خداوند در آیه (۵۶) سوره احزاب می فرماید: «آنان که خدا و رسول را (به عصیان و مخالفت) آزار و اذیت می کنند خدا آنها را در دنیا و آخرت لعن کرده (و از رحمت خود دور گرداند) و بر آنان عذابی با دلّت و خواری مهیّا ساخته است.» همچنین در آیه (۳۲) سوره رعد می فرماید: «مردم به رسولان پیش از تو هم استهزاء بسیار کردند من هم به

کافران فرصت دادم آن گاه ایشان را به عقوبت گرفته و با چه عقاب سخت به کیفر رسانیدم.»

ب) سنت معصومین (علیهم السلام): برخی از بزرگان علم اصول در تعریف سنت بیان داشته اند: «سنت عبارت است از قول یا فعل یا تقریر معصوم (علیهم السلام). نقل و حکایت سنت را روایت، حدیث و خبر می گویند. منظور از قول و فعل، گفتار و کردار و منظور از تقریر سکوت و رفتار تأیید آمیز معصوم است نسبت به فعل یا عقیده ای که در حضور ایشان انجام یا مطرح شده و آن را رد نکرده باشد.»^(۶) در این جا به روایتی در رابطه با اهانت به مقدّسات مذهب اشاره می شود: «زمان رسول خدا شخص کوری زندگی می کرد که همسر او همواره از رسول خدا (ص) بدگویی می کرد و به ایشان (ص) دشنام می داد. هر چند شوهر، او را از این کار بر حذر می داشت، او نمی پذیرفت و از عمل زشت خود دست بر نمی داشت. یک شب که زن طبق معمول به رسول خدا دشنام می داد دیگر صبرش تمام شد، خنجری برداشت و در شکم زنش فرو کرد و او را کشت. روز بعد پیامبر (ص) از ماجرا آگاه شدند و بعد از تحقیق و پرسش فرمودند: مردم شاهد باشید که خون این زن هدر است.»^(۷)

■ همان‌طور که بر فی از اساتید مقوق

بیان داشته‌اند: «ارتکاب یک عمل

مجرمانه، به خودی خود، دلیل وجود

عنصر روانی نیست و در مواردی با آن

که عمل مجرمانه‌ای صورت می‌گیرد،

قانون مرتکب آن را به خاطر فقدان

قصد مجرمانه یا مسئولیت جزایی

قابل مجازات نمی‌داند.» «اهانت نیز

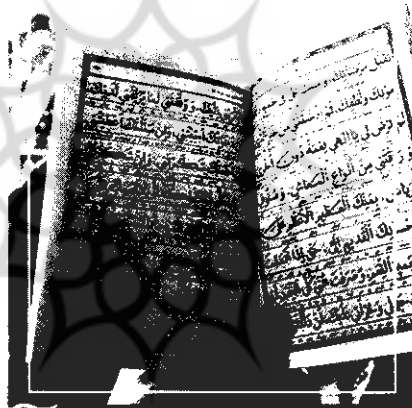
همچون سایر مجازات‌های عمومی نیاز به

سوء نیت و تعمد در عمل دارد و علاوه

بر قصد آگاهانه نقض قانون جزاء،

هدف تمقیر هم به عنوان سوء نیت

فاصل، شرط تمقق جزم می‌باشد. ■

صدیقه ظاهره (س) اهانت نماید اگر مشمول

حکم ساب‌النبی باشد، اعدام می‌شود و در غیر این

صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد

شد.» هم‌اکنون عنصر قانونی جرم اهانت به

مقدسات مذهبی در قوانین مطبوعاتی موضوعه،

مواد (۶) (۲۶) و تبصره ماده (۲۷) قانون مطبوعات

مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ و اصلاحی ۱۳۷۹ می‌باشد.

ماده (۶) قانون مطبوعات (اصلاحی ۱۳۷۹) مقرر

می‌دارد: «تشریبات جز در موارد اخلال به مبانی و

احکام اسلامی و حقوق عمومی و خصوصی که

در این فصل مشخص می‌شوند، آزادند:

۱- نشر مطالب الحادی و مخالف موازین

اسلامی... ۷- اهانت به دین مبین اسلام و

مقدسات آن...»

ضمانت اجرای کیفری تخلف از بندهای "۱" و

ج) اجماع: بزرگان زیادی از علمای فقه در

خصوص جواز و وجوب قتل سب‌النبی ادعای

اجماع نموده‌اند؛ از جمله می‌توان به صاحب

جواهر اشاره نمود که می‌نویسد: «من سب‌النبی

جاز لسامعه بل و جب قتله بلا خلاف اجده فیه بل

الاجماع بقسمیه علیه...» (۸) فقهای دیگر نظیر

آیت... شیخ ابولقاسم خوبی، ابن زهره، سید

احمد خوانساری، امام خمینی (ره) و... نیز وجود

اجماع را تأیید نموده‌اند.

د) عقل: بنابر قاعده «کَلَّمَا حَكَمَ بِهِ الْعَقْلُ حَكَمَ

بِهِ الشَّرْعُ وَ كَلَّمَا حَكَمَ بِهِ الشَّرْعُ حَكَمَ بِهِ الْعَقْلُ»

تعارضی میان احکام عقل و شرع وجود ندارد. در

این جا نیز عقل به خوبی قیاحت اهانت به مقدسات

مذهبی را می‌پذیرد و آن را موجب جریحه دار

شدن احساسات مذهبی طیف وسیعی از بشریت و

به تبع آن تزلزل و اختلال در آرامش فکری و

روحی انسان می‌داند و به شدت، این عمل قبیح را

نکوهش می‌کند. البته در خصوص میزان و کیفیت

مجازات اهانت کننده بایستی از سه ادله دیگر

استنباط احکام - که به آن‌ها اشاره شد - کمک

گرفت و به استناد «مقدمات عقلی صرف»

نمی‌توان حکم اهانت کننده را مشخص نمود.

عناصر قانونی

تا پیش از تصویب قانون مجازات اسلامی در

سال ۷۵، جرم اهانت به مقدسات مذهبی صرفاً در

قانون مطبوعات آمده بود تا این که قانون گذار در

تاریخ ۱۳۷۵/۳/۲ با اختصاص فصل دوم از کتاب

پنجم قانون مجازات اسلامی به جرم اهانت به

مقدسات مذهبی و سوء قصد به مقامات داخلی و

تصویب آن در تاریخ مذکور، به خلأ قانونی مزبور

پایان بخشید و در ماده (۵۱۳) قانون مجازات

اسلامی به بیان ارکان و مجازات جرم اهانت به

مقدسات مذهبی پرداخت. این ماده که عنصر

قانونی جرم اهانت به مقدسات مذهبی را در قانون

مجازات اسلامی تشکیل می‌دهد مقرر می‌دارد:

«هر کس به مقدسات اسلام و یا هر یک از انبیاء

عظام یا ائمه طاهریین (ع) یا حضرت

"۷" ماده (۶) در ماده (۲۶) قانون مطبوعات

مصوب ۱۳۶۴ پیش‌بینی شده است: «هر کس به

وسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدسات

آن اهانت کند، در صورتی که به ارتداد منجر شود،

حکم ارتداد در حق وی صادر و اجرا و اگر به ارتداد

نیانجامد، طبق نظر حاکم شرع بر اساس قانون

تعزیرات با وی رفتار خواهد شد.»

همچنین طبق تبصره ماده (۲۷) قانون

مطبوعات مصوب ۱۳۶۴: «رسیدگی به جرایم

موضوع مواد... (۲۶)... تابع شکایت مدعی

خصوصی نیست.» بین ماده (۵۱۳) قانون

مجازات اسلامی و ماده (۲۶) قانون مطبوعات

مصوب ۱۳۶۴ در خصوص جرم اهانت به

مقدسات مذهبی تفاوت‌هایی به چشم می‌خورد:

اولاً، در ماده (۲۶) قانون مطبوعات علاوه بر

اهانت به مقدسات اسلام، توهین به کلیت «دین

مبین اسلام» نیز جرم مطبوعاتی تلقی گردیده؛

این در حالی است که در ماده (۵۱۳) قانون

مجازات اسلامی صرفاً اهانت به مقدسات اسلام،

جرم قلمداد گردیده است و چنین نتیجه گرفته

می‌شود که اگر شخصی بدون آن که مقدسات

اسلام را خطاب قرار دهد به کلیت «دین مبین

اسلام» اهانت نماید، عمل ارتكابی مشمول ماده

(۵۱۳) نمی‌باشد. هر چند احتمال قویتری در این

جا وجود دارد که عبارت است از این که بین «دین

مبین اسلام» و «مقدسات اسلام» به نحوی

رابطه منطقی «عموم و خصوص مطلق» وجود

دارد بدین صورت که: «هر کدام از مقدسات

تصریح شده در کتاب، سنت و اجماع فقها بخشی

از دین مبین اسلام هستند.» «دین مبین اسلام

بعضاً مقدسات مذکور را در بر می‌گیرد و بعضاً امور

عبادی، اجتماعی، سیاسی و اخلاقی دیگری را

شامل می‌شود.» بنابراین توهین به کلیت دین

اسلام به طریق اولی توهین به مقدسات آن نیز

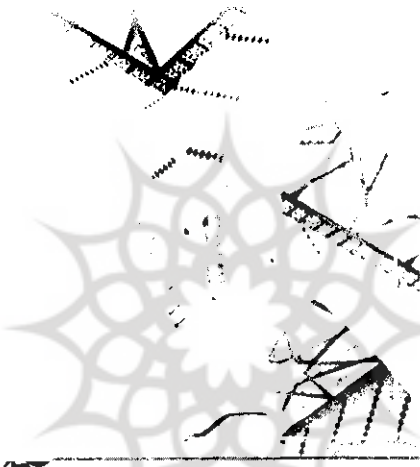
می‌باشد و چنین فعلی مشمول مجازات ماده

(۵۱۳) قانون مجازات اسلامی نیز می‌باشد. هم

چنان که به صراحت ماده (۲۶) قانون مطبوعات

■ در ماده (۲۶) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ پیش‌بینی شده است: «هر کس به وسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدّسات آن اهانت کند، در صورتی که به ارتداد منجر شود، مکم ارتداد در مق‌وی صادر و اجرا و اگر به ارتداد نیانجامد، طبق نظر ماکم شرع بر اساس قانون تعزیرات با وی رفتار خواهد شد»

مصوب ۱۳۶۴ در صورتی که چنین اهانتی در مطبوعات ارتکاب یابد، مشمول مجازات مندرج در آن ماده نیز خواهد بود. ثانیاً، طبق ماده (۲۶) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴، توهین یا اهانت به دین اسلام و مقدّسات آن در صورتی که به ارتداد منجر گردد، مجازات ارتداد را در پی خواهد داشت؛ در غیر این صورت مجازات پیش‌بینی شده در قانون تعزیرات اعمال خواهد شد. لیکن طبق ماده (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی مجازات اهانت به مقدّسات مذهبی در صورتی که مشمول حکم سب‌النسی (ص) گردد، اعدام می‌باشد؛ در غیر این صورت، حبس از یک تا پنج سال تعیین می‌گردد.

عسکری نادی

قصد ارتکاب جرم تا وقتی که نمود خارجی، عینی و مادی پیدا ننماید، قابل مجازات نیست؛ به عبارت دیگر «عنصر مادی جرم، نمودار خارجی اندیشه و پنداری است که کاشف از قصد فاعل آن است و قانون آن را جرم می‌شناسد.»^{۱۹} عنصر مادی جرم اهانت به مقدّسات مذهبی از چهار جزء تشکیل شده که در زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- ارتکاب فعل مجرمانه: در ماده (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی در خصوص نوع رفتار مجرمانه، قید و شرط خاصی ذکر نگردیده است. هرچند برخی از نویسندگان از جمله مرحوم دکتر یاد در تعریف اهانت، ترک فعل را نیز از مصادیق عنصر مادی آن دانسته‌اند لیکن نظر نگارنده بر این است که جرم اهانت به مقدّسات مذهبی نیاز به فعل مثبت مادی دارد. دلیل این عقیده آن است که اولاً، همچنان که در بالا اشاره گردید در متن ماده (۵۱۳) هیچ‌گونه قید و شرطی در خصوص چگونگی رفتار مجرمانه ذکر نگردیده و بنابر اصل تفسیر مضیق قوانین جزایی و نیز اصل تفسیر به نفع متهم، جرم اهانت به مقدّسات مذهبی موضوع ماده (۵۱۳) با ترک فعل محقق نمی‌گردد. ثانیاً، در قانون «استفساریه نسبت به

مطبوعات، فعل مثبت مادی صرفاً به وسیله نوشتن نظم و نثر (شامل مقاله، شعر، طنز و...)، ترسیم نقاشی و کاریکاتور، چاپ عکس و سایر آثار هنری مکتوب در مطبوعات محقق می‌گردد. ۲- موضوع جرم: عنصر مادی جرم اهانت به مقدّسات مذهبی در صورتی تحقق می‌یابد که موضوع جرم یکی از مقدّسات اسلام باشد و به عبارت دیگر اهانت متوجه یکی از مقدّسات اسلام شده باشد... با توجه به تمثیلی بودن مصادیق مقدّسات در ماده (۵۱۳) ق.م.ا و ماده (۲۶) قانون مطبوعات می‌توان گفت که «ذات مقدّس الله»، «قرآن مجید»، وجود مقدّس رسول اکرم (ص) و سایر انبیاء عظام (علیهم‌السلام) «ائمه طاهرین (علیهم‌السلام) و حضرت صدیقه طاهره أم الأئمه (س)»، «ضروریات دین» «اماکن مقدّس» و «ازمنه و مراسم و مناسک» مقدّسات اسلام محسوب می‌شوند.

۳- وسیله ارتکاب جرم: با توجه به این که در ماده (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی هیچ‌گونه اشاره‌ای به وسیله یا وسایل ارتکاب جرم نشده؛ بنابراین جرم اهانت به مقدّسات مذهبی موضوع ماده مذکور با هر وسیله‌ای از جمله صحبت کردن، سخنرانی در محافل عمومی و خصوصی، نامه‌نگاری، مرسولات پستی، تلفن، ویدئو کنفرانس، رسانه‌های ماهواره‌ای و ملی و محلی، اینترنت، ضبط صدا و تصویر با استفاده از نوار و لوح فشرده، کاریکاتور، تلفن ثابت و همراه، تألیف کتاب، شبنامه و... ارتکاب می‌یابد.

در ماده (۲۶) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ به وسیله ارتکاب جرم، اشاره شده است: «هر کس به وسیله مطبوعات به دین مبین اسلام و مقدّسات آن اهانت کند...» بنابراین تنها وسیله ارتکاب جرم در این ماده، «مطبوعات» است. «در معنای خاص، مطبوعات شامل نشریاتی است که به طور منظم و مداوم با نام ثابت و تاریخ و شماره و ردیف، در موضوعات مختلف انتشار می‌یابد و نیاز به مجوز خاصی دارد که با طی

کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزایی مواد (۵۱۳)، (۵۱۴)، (۶۰۸) و (۶۰۹) قانون مجازات اسلامی و بندهای «۷» و «۸» ماده (۶) و مواد (۲۶) و (۲۷) قانون مطبوعات» مصوب ۷۹/۱۰/۴، به کار بردن «لفظ صریح یا ظاهر» یا «ارتکاب اعمال و انجام حرکات» موهن را برای تحقق اهانت لازم دانسته شده است و حتی در پایان این قانون تفسیری آمده: «با عدم ظهور الفاظ توهین تلقی نمی‌گردد.»

رکن مادی جرم اهانت به مقدّسات مذهبی موضوع ماده (۲۶) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ صرفاً از طریق فعل مثبت مادی محقق می‌گردد و ترک فعل در اینجا مانند جرم موضوع ماده (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی موضوعیت ندارد. البته برخلاف جرم اهانت به مقدّسات مذهبی در قانون مجازات اسلامی، در ماده (۲۶) قانون

تشریفات خاص اعلام می‌گردد. با توجه به این معنا، دایره مطبوعات محدود شده و سایر مطبوعات در معنای عام، مثل کتاب، جزوه و غیره... از شمول مطبوعات مدنظر قانون مطبوعات خارج می‌شوند.^{۱۱۱}

۴- نتیجه فعل مجرمانه: اهانت به مقدّسات مذهبی موضوع مواد (۵۱۳) ق.م.ا و (۲۶) قانون مطبوعات، از جرایم مطلق بوده و مقید به حصول نتیجه خاصی نیست و به صرف این که فعل اهانت‌آمیز متوجه یکی از موضوعات جرم مذکور گردد، جرم اهانت به مقدّسات مذهبی محقق می‌گردد. از این جهت این جرم با جرم توهین ساده شباهت دارد. مرحوم دکتر پاد در این باره می‌نویسد: «راست یا دروغ بودن نسبت‌ها شرط نیست، موهون شدن واقعی طرف نیز ضرورت ندارد. عمده این است که گفتار یا رفتار فاعل، بالقوه و از نظر عرف، سبک و وهن‌آور باشد.»^{۱۱۲} به عبارت بهتر در جرم اهانت به مقدّسات مذهبی، موهون شدن واقعی مقدّسات اسلامی شرط تحقق عنصر مادی جرم نبوده بلکه فعل اهانت‌کننده بایستی به لحاظ عرفی و به صورت بالقوه وهن‌آور باشد.

عنصر معنوی

گردد، این موضوع رافع مسئولیت بوده لیکن اگر در حین اهانت دارای اراده باشد قابل تعقیب و مجازات می‌باشد. نکته دیگر در عنصر معنوی این جرم آن است که لازم است توهین‌کننده علم اجمالی به قدّاست موضوع اهانت داشته باشد؛ البته نیازی به علم تفصیلی (مثلاً آگاهی نسبت به جایگاه و منزلت امر مقدّس) نیست. در این جا جهل موضوعی مصداق پیدا می‌کند که در متون فقهی در موارد و مصادیق زیادی رافع مسئولیت کیفی می‌باشد. به عبارت بهتر برخی از اهانت‌های صورت گرفته به مقدّسات اسلام، «اهانت از روی شبهه» بوده و نه به قصد عداوت با دین مبین اسلام و یا تمسخر آن. و برخی از فقها «نبودن شبهه» را شرط می‌دانند.^{۱۱۵} بنابراین اگر مرتکب گمان می‌کند آن چه که می‌گوید یا عملی که انجام می‌دهد اهانت به مقدّسات نیست یا جاهل به آن باشد، نمی‌توان او را به عنوان اهانت به مقدّسات اسلام تعقیب کرد. این نظر به با قواعد حقوقی نیز سازگار است؛ زیرا جرم اهانت نیازمند سوءنیت خاص است که همان قصد تحقیر می‌باشد حال آن که چنین قصدی در این جا وجود ندارد. البته «انگیزه» هیچ‌گونه نقشی در

همان‌طور که برخی از اساتید حقوق بیان داشته‌اند: «از تکاب یک عمل مجرمانه، به خودی خود، دلیل وجود عنصر روانی نیست و در مواردی با آن که عمل مجرمانه‌ای صورت می‌گیرد، قانون مرتکب آن را به خاطر فقدان قصد مجرمانه یا مسئولیت جزایی قابل مجازات نمی‌داند.»^{۱۱۳} «اهانت نیز همچون سایر جرایم عمومی نیاز به سوءنیت و عمد در عمل دارد و علاوه بر قصد آگاهانه نقض قانون جزاء، هدف تحقیر هم به عنوان سوءنیت خاص، شرط تحقق جرم می‌باشد.»^{۱۱۴} نکته‌ی حائز اهمیت، اهانت به مقدّسات از روی «غضب» می‌باشد. برخی از فقهای معاصر در خصوص نقش «عصیانیت» و «غضب» در مجازات جرم اهانت به مقدّسات مذهبی پاسخ داده‌اند «اگر مدعی باشد که به خاطر شدت عصیانیت قصد مدلول کلام را نداشتند و ملتفت به لوازم کلام نبوده و بدون قصد از او صادر شده و احتمال صدق باشد، حکم به کفر او نمی‌شود.»^{۱۱۴} بنابراین اگر کسی از روی غضب و عصیانیت به مقدّسات اسلام اهانت نماید در صورتی که اراده کاملاً از وی سلب

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تحقق یا عدم تحقق عنصر معنوی جرم اهانت به مقدّسات مذهبی نیز فاقد اثر است و نیز در مجازات و تخفیف آن ندارد.

صلاحیت رسیدگی به جرم اهانت به مقدّسات مذهبی

رسیدگی به جرم اهانت به مقدّسات مذهبی موضوع ماده (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی با توجه به تجویز کلی ماده (۴) قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳ و اصلاحی ۱۳۸۱/۷/۲۸، در حوزه های قضایی که دارای بیش از یک شعبه دادگاه عمومی می باشند، در صلاحیت «دادگاه های عمومی جزایی» است؛ در غیر این صورت در همان شعبه واحد دادگاه عمومی رسیدگی می شود.

ماده (۳۴) قانون مطبوعات (اصلاحی ۱۳۷۹) در مورد دادگاه صالح رسیدگی کننده به جرم اهانت به مقدّسات مذهبی مقرر می دارد: «رسیدگی به جرایم مطبوعاتی با توجه به قوانین مربوط به صلاحیت ذاتی می تواند در محاکم عمومی یا انقلاب یا سایر مراجع قضایی باشد. در هر صورت علنی بودن و حضور هیأت منصفه الزامی است. تبصره - به جرایم مطبوعاتی در محاکم صالح مراکز استان ها رسیدگی می شود.»

بنابراین ماده (۳۴)، تعیین دادگاه صالح جهت رسیدگی به جرایم مطبوعاتی از جمله جرم اهانت به مقدّسات اسلام را به قوانین مربوط به صلاحیت ذاتی محول نموده است. در تبصره ماده (۴) و نیز تبصره "۱" ماده (۲۰) قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب (اصلاحی ۱۳۸۱) به صراحت، «دادگاه کیفری استان» به عنوان دادگاه صالح جهت رسیدگی به جرایم مطبوعاتی معین شده است. کیفیت رسیدگی به جرایم مطبوعاتی (از جمله جرم اهانت به مقدّسات مذهبی در مطبوعات) در تبصره "۱" ماده (۲۰) قانون اخیر معین گردیده است: «... رسیدگی به جرایم مطبوعاتی و سیاسی ابتدائاً در دادگاه تجدیدنظر استان به عمل خواهد آمد و در این مورد، دادگاه مذکور «دادگاه کیفری استان» نامیده می شود. دادگاه کیفری استان... برای رسیدگی به جرایمی که مجازات قانونی آن ها فصاص عضو و جرایم

مطبوعاتی و سیاسی باشد از سه نفر (رئیس و دو مستشار یا دادرس علی البدل دادگاه تجدید نظر استان) تشکیل می شود.»

نتیجه گیری

جرم «اهانت به مقدّسات مذهبی» موضوع مواد (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی و (۲۶) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ از جمله جرایمی می باشد که کاملاً ریشه فقهی دارد. مطالعه دقیق مواد فوق، برخی از ایرادات و ابهامات قانونی را در خصوص این جرم نمایان می سازد که در ذیل به اهم آن ها اشاره می گردد:

۱- ایراد اول آن است که دایره مصادیق تمثیلی جرم «اهانت به مقدّسات اسلام» در مواد قانونی فوق وسیع بوده و علاوه بر مواردی که ذکر گردید مادر بزرگوار رسول گرامی اسلام (ص)، همسران آن حضرت، مادران ائمه معصومین و سایر خویشان و بستگان این بزرگواران و مقدّسین نیز می توانند در زمره ی مقدّسات اسلام محسوب شوند. این امر اجرای مواد (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی و (۲۶) قانون مطبوعات را توسط محاکم با مشکلات جدی مواجه می نماید. بنابراین با توجه به مجازات سنگین اعدام - که در این ماده پیش بینی شده است - و نظر به اصل تفسیر مضیق قوانین جزایی ضرورت دارد که یا قانون گذار با اصلاح ماده یا تصویب استفساریه ای، دایره مصادیق مقدّسات را معین نماید و یا این که دیوان عالی کشور طی یک رای وحدت رویه، اراده و منظور واقعی قانون گذار را استنباط نموده تا این که قضات محاکم بتوانند با فراغ بال و به دور از هر گونه تردیدی به پرونده های جرم «اهانت به مقدّسات مذهبی» رسیدگی نمایند.

۲- یکی دیگر از ایرادات اساسی مواد (۵۱۳) قانون مجازات اسلامی و (۲۶) قانون مطبوعات آن است که این مواد در خصوص اهانت به «مقدّسات خاص سایر مذاهب اسلامی شناخته شده در اصل دوازدهم قانون اساسی» اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی و نیز «مقدّسات ادیان رسمی مصرح در اصل چهاردهم قانون اساسی» شامل زردشتی، کلیمی و مسیحی ساکت می باشند که این امر با «روح

حاکم بر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» مغایرت دارد و چه خوب است که قانون گذار در این سال (۱۳۸۶ ه.ش) که با نظر رهبر انقلاب، سال «اتحاد ملی و انسجام اسلامی» نامیده شده، به رفع خلا قانونی مذکور مبادرت نماید.

پی نوشت ها:

- ۱- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۳، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۷۲، ص ۶۲۷۸.
- ۲- پاد، دکتر ابراهیم، حقوق کیفری اختصاصی (جرایم علیه اشخاص)، ج ۱، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۵۲، ص ۳۷۳.
- ۳- قریب، دکتر محمد، واژه نامه نوین، تهران، مؤسسه انتشارات بنیاد، چاپ پنجم، ۱۳۷۰، ص ۱۱۲.
- ۴- مجلسی، علامه محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۲، چاپ دوم، لبنان (بیروت)، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۳ ه.ق، ص ۱۶۰.
- ۵- معین، دکتر محمد، فرهنگ فارسی، ج ۴، تهران، چاپخانه سپهر، چاپ ششم، ۱۳۶۳، ص ۴۲۹۱.
- ۶- محمدی، دکتر ابوالحسن، مبانی استنباط حقوق اسلامی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ششم، ۱۳۶۸، ص ۱۶۱، به نقل از کتاب قوانین الاصول، ج ۱، صص ۴۰۹ و ۴۹۵.
- ۷- نسایی، احمد بن شعیب، سنن نسایی، ج ۷، بیروت، دار الفکر، چاپ اول، ۱۳۴۸ ه.ق، صص ۱۰۸-۱۰۷.
- ۸- نجفی، شیخ محمدحسن، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، ج ۴۱، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ سوم، ۱۳۶۲، ص ۴۲۲.
- ۹- ولیدی، دکتر محمد صالح، حقوق جزای عمومی، ج دوم، تهران، انتشارات سمت، چاپ هفدهم، ۱۳۷۱، ص ۲۲۱.
- ۱۰- کاوه، محمدسعید، مقاله ی مطبوعات و جرایم مطبوعاتی (قسمت اول)، مجله دادرسی، بهمن و اسفند ۱۳۸۰، شماره ۳۰، ص ۴۸.
- ۱۱- پاد، دکتر ابراهیم، پیشین، ص ۳۷۶.
- ۱۲- صناعی، دکتر پرویز، حقوق جزای عمومی، ج اول، تهران، انتشارات گنج دانش، چاپ پنجم، ۱۳۷۲، صص ۳۰۴ و ۳۰۵.
- ۱۳- زراعت، دکتر عباس، شرح قانون مجازات اسلامی (تعزیرات)، جلد ۱، نشر فیض، چاپ دوم، ۱۳۷۷، ص ۴۹۳.
- ۱۴- اراکی، آیت... محمدعلی، استفتانات از آیت... اراکی، نشر معروف، چاپ اول، بی تا، ص ۲۲۹.
- ۱۵- فاضل هندی (اصفهانی)، بهاء الدین محمد بن حسن بن محمد، کشف اللتام، جلد ۲، قم، انتشارات کتابخانه آیت... مرعشی نجفی، بی جا، ۱۴۰۵ ه.ق، ص ۴۳۶.